

Influence of monetary and fiscal policy on the macroeconomic development of Ukraine

Ivan Popov

Post-graduate Student of Research Financial Institute
“Academy of Financial Management”,
UKRAINE, Kyiv, Degtyarivs'ka street 38-44,
E-mail: vano1313@rambler.ru

The article is dedicated to the study of the monetary and fiscal policy interrelation. Special part in the research is dedicated to defining the optimal combination of those policies in the context of ensuring the financial stability and economic development.

Monetary policy is aimed at controlling money quantity turnover, volumes of credits, level of interest rates. Fiscal policy provides for tax system regulation, government expenditures and budget deficit. Both are extremely efficient components of macroeconomic regulation and their combination cannot contradict to each other and be targeted at solving the following problems:

- ensuring stable economic development;
- establishing and restraining unemployment at low level;
- achievement of long-term price stability and external endurance.

The model was developed in the course of research using the following criteria: volume of Ukraine's GDP, deficit/surplus of the combined budget compared to GDP in the absolute value and percentage value, money quantity turnover and its increase rate compared to the previous year.

Model construction enabled to conclude the availability of tight connection between the main criteria of monetary and budget policy, namely: GDP volume increase leads to corresponding increase of money quantity and vice versa; relation between GDP volume and deficit of combined budget is reverse.

Further analysis of modeling results helped to conclude that perfect combination for ensuring economic development in Ukraine is moderate fiscal policy along with the expansive monetary policy to boost the economic activity of the business entities. Apart from the above. Крім того, it is necessary to ensure effective procedure for coordination of monetary and fiscal policy by means of harmonizing actions and elimination of the existing shortcomings in the process of their implementation.

*Переклад виконано в Агенції перекладів PIO
www.pereklad.lviv.ua*

Вплив взаємодії грошово-кредитної та фіскальної політики на макроекономічний розвиток України

Попов Іван

Аспірант Науково-дослідного фінансового інституту
«Академія фінансового управління»,
УКРАЇНА, м. Київ, вул. Дегтярівська, 38-44,
E-mail: vano1313@rambler.ru

В різні часи основним інструментом впливу на макроекономічне становище була система податків, державних витрат і дефіциту бюджету, або регулювання проводилось через грошово-кредитну сферу.

Так значні обсяги дефіциту бюджету призводять до скорочення ВВП та зростання інфляції. Зростання грошової маси сприяє росту інфляції при перевищенні пропозиції грошей над попитом на них, або зростанню ВВП при відповідності пропозиції грошей попиту на них. При цьому вплив монетарного чинника на зростання ВВП є більшим ніж вплив фіскального чинника.

Окремої уваги потребує зв'язок монетарного чинника і ВВП, - він може бути зворотним внаслідок зростання пропозиції грошей у відповідь збільшення попиту на них через зростання ВВП за рахунок інших факторів. Адекватне економічному зростанню збільшення грошової маси в обігу є необхідною умовою такого зростання. Крім цього важливим є визначення критично допустимого рівня дефіциту, та визначення джерел його фінансування, оскільки емісійне фінансування дефіциту бюджету, як правило, має негативні економічні наслідки.

Отже, невдала комбінація фіскальної та грошово-кредитної політики політик здатна порушити макроекономічну стабільність, а отже негативно вплинути на розвиток країни.

Ключові слова – грошово-кредитна політика, фіскальна політика, бюджетно-податкова політика, ВВП, дефіцит.

I. Вступ

Пріоритетним завданням державної влади будь-якої країни є забезпечення стійкого довгострокового економічного розвитку з метою підвищення добробуту населення та зміцнення потенціалу розвитку майбутніх поколінь.

Так провідником грошово-кредитної політики держави виступає Національний банк України, а фіскальної – Уряд. З огляду на це, успіх державної політики в фінансовому секторі багато в чому залежить від скоординованості як стратегічної, так і тактичної складових грошово-кредитної та фіскальної політики, дій уряду та Національного банку України як на рівні вироблення політики, так і на рівні проведення поточних операцій, їх взаємної узгодженості, підпорядкованості короткострокових вигод та інтересів довгостроковим загальнодержавним цілям.

II. Основні індикатори грошово-кредитної та фіскальної політики

В окремі періоди економічної історії фіскальним і грошово-кредитним важелям макроекономічного регу-

лювання відводилася різна роль. Найважливішим інструментом впливу на економічні процеси була або система податків, державних витрат і дефіциту бюджету, або регулювання економічного циклу через кредитно-грошову сферу.

Грошово-кредитна політика проводиться через регулювання грошової маси. Основними інструментами в такому випадку виступають: встановлення дисконтної ставки відсотка (вартість грошей) та встановлення норми обов'язкових резервів. З іншого боку виступає фіскальна політика, за допомогою якої, держава може регулювати податковий тягар на виробників, а також в ручному режимі перерозподіляти частину грошей задіяних економіці.

З огляду на те, що обидві складові макроекономічного регулювання – фіскальна та грошово-кредитна політика, є надзвичайно дієвими виникає питання, яка їх комбінація буде сприятливішою для економічного розвитку, а яка, навпаки, може йому нашкодити.

Координація грошово-кредитної та фіскальної політики повинна полягати у виробленні та реалізації їх таким чином, щоб вони не суперечили одна одній і разом сприяли досягненню загальних цілей економічної політики, якими, зазвичай, є стійке економічне зростання та низький рівень безробіття при довгостроковій ціновій стабільності та зовнішній стійкості. Іншими словами, грошово-кредитна і фіскальна політика є скоординованою тоді, коли їх цілі є спільними або не суперечливими, а дії узгодженими або принаймні не заважають досягненню цілей іншої політики.[1;1-18].

Відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики на 2011 рік пріоритетом грошово-кредитної політики є досягнення та підтримка цінової стабільності в державі, критерієм якої є динаміка індексу споживчих цін, забезпечення щорічного його зниження та доведення в 2014 році до рівня 5% і подальшого утримання у межах 3-5%.

В Україні грошово-кредитну політику характеризують наступні показники:

- індекс споживчих цін (у відсотках, грудень до грудня попереднього року);
- монетарна база (у млн. гривень та темпи зростання до попереднього року, у відсотках);
- грошова маса (у млн. гривень та темпи зростання до попереднього року, у відсотках);
- обмінний курс гривні до долара США (середній за період).

Крім цього, окремо виділяються індикатори грошово-кредитної політики, такі як гроші поза банками, випуск коштів у обіг (у розрізі каналів), грошовий мультиплікатор, швидкість обігу грошей, темпи зростання кредитних вкладень банків в економіку, валові та чисті міжнародні резерви Національного банку, чисті внутрішні активи Національного банку, нормативи обов'язкового резервування та облікова ставка [2].

Відповідно до Основних напрямів бюджетної політики на 2011 рік основним її завданням є створення умов для рішучого подолання наслідків фінансово-економічної кризи, проведення ефективної податково-бюджетної політики, переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, підвищення рівня

зайнятості населення, збільшення розміру заробітної плати, сприяння ціновій та валютно-курсовій стабільності. Найважливішим фіскальним показником економічного та соціального розвитку України є дефіцит бюджету, який у 2011 має становити не більше 4,5% прогнозованого річного обсягу ВВП. Крім того, регулюється утримання обсягу державного боргу на економічно безпечному рівні (не більше 40% ВВП) шляхом здійснення державних запозичень з метою здійснення економічної та фінансової стабільності [3].

III. Взаємозв'язок грошово-кредитної та фіскальної політики

Для виявлення взаємозв'язку основних показників фіскальної та монетарної політики, а також їх впливу на основні макроекономічні показники, що характеризують макроекономічну стабільність та макроекономічний розвиток (зокрема, ВВП), побудуємо модель [4].

Для побудови моделі було обрано наступні показники представлені в Табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники фіскальної та монетарної політики України за період 2002 – 2010 рр

Рік	ВВП, млрд. грн.	Дефіцит/профіцит зведеного бюджету до ВВП, %	Дефіцит/профіцит зведеного бюджету, млрд. грн.	Грошова маса, млрд. грн.	Темпи зростання грошової маси (до попереднього року)
2002	225,8	0,724	1,635	64,9	-
2003	267,3	-0,190	-0,507	95,0	1,464
2004	345,1	-3,190	-11,009	125,8	1,324
2005	441,4	-1,768	-7,806	194,1	1,543
2006	544,1	-0,680	-3,701	261,1	1,345
2007	720,7	-1,069	-7,702	396,2	1,517
2008	948,0	-1,496	-14,183	401,7	1,014
2009	913,3	-4,079	-37,258	515,7	1,284
2010	1094,6	-5,923	-64,836	487,3	0,945
2011	-	-4,500**	-	526,7*	1,081*

* - прогноз грошової маси розрахований на основі середнього темпу приросту за останні 3 роки (з огляду зміни політики Національного Банку України щодо регулювання обсягу грошової маси в період та після кризи 2008 року урахування даних за попередні роки вважаємо недоцільним);

** - відповідно до Основних засад бюджетної політики на 2011 рік.

Для виміру інфляції використано ціни виробників промислової продукції, оскільки зміна споживчих цін не завжди адекватно відображає цінові процеси в економіці через значну частку в споживчому кошику продовольчих товарів та наявність адміністративно контрольованих цін.

Проведення кореляційного аналізу дозволило зробити висновок про наявність прямого зв'язку між обсягом ВВП та грошової маси (коефіцієнт кореляції становить 0,968) та наявність зворотного зв'язку між обсягом ВВП та дефіцитом зведеного бюджету (коефіцієнт кореляції становить -0,801). При побудові моделі

доцільним є виключення індексу цін виробників, оскільки він має незначний вплив на обсяг ВВП. Доцільним є також неврахування обмінного курсу гривні до долара США, оскільки зв'язок з дефіцитом зведеного бюджету значно сильніший, ніж з обсягом ВВП.

Варто відмітити, що для підвищення адекватності моделі оцінка параметрів була проведена на основі даних за період 2002 – 2008 років, тобто було обрано період стабільного розвитку з метою виключення кризового періоду з характерними для нього економічними шоками.

Враховуючи вищезазначене було побудовано наступну регресійну модель:

$$Y_t = a_0 + a_1 * M_t + a_2 * D_t + e_t \quad (1)$$

де Y_t – обсяги ВВП, млрд. грн.; M_t – обсяги грошової маси, млрд. грн.; D_t – частка дефіциту зведеного бюджету у ВВП, %; $t = [2002; 2008]$.

Безпосередня оцінка параметрів рівняння дала наступні результати:

$$Y_t = 0,01 + 2,27 * M_t - 0,12 * D_t \quad (2)$$

Для отриманої моделі $R^2 = 0,959$ та $DW = 2,02$, тобто розроблена модель є адекватною (тісний зв'язок між фактичними та отриманими даними; автокореляція залишків відсутня).

Аналіз показників моделі вказує на те, що вони в цілому відповідають уявленням економічної теорії та підтверджують вплив на економічні процеси координації фіскальної і грошово-кредитної політики України на макрорівні.

Отже, модель підтверджує тісний зв'язок між основними показниками грошово-кредитної та бюджетної політики. Так, значні обсяги дефіциту бюджету призводять до скорочення ВВП та зростання інфляції. Зростання грошової маси сприяє росту інфляції при перевищенні пропозиції грошей над попитом на них, або зростанню ВВП при відповідності пропозиції грошей попиту на них. При цьому вплив монетарного чинника (грошової маси) на зростання ВВП є більшим ніж вплив фіскального чинника (дефіцит бюджету).

IV. Аналіз отриманих результатів

На основі отриманих результатів проведено порівняння фактичних даних обсягу ВВП за період 2002 – 2010 рр. з результатами отриманими при моделюванні, а також спрогнозовано обсяг ВВП на 2011 рік (рис. 1).

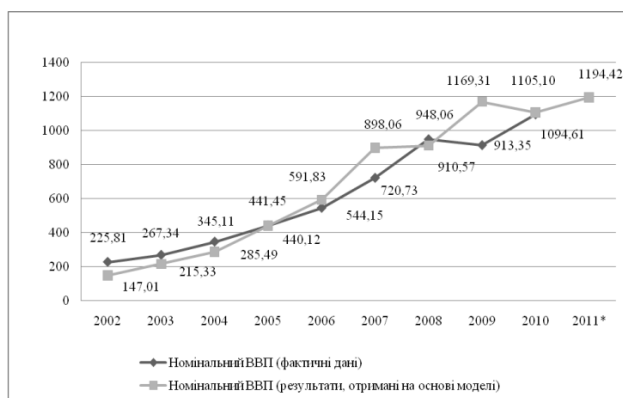

Рис. 1. Обсяг ВВП у 2002 – 2011 рр., млрд. грн.

Так, фактичні дані та результати, отримані на основі моделювання, за період 2002-2008рр. є співставними та мають єдину тенденцію. Це говорить про те, що в даний період спостерігався стабільний розвиток економіки, регулювання грошової маси та дефіциту бюджету були скоординованими (одночасний незначний ріст грошової маси та утримання частки дефіциту бюджету у ВВП на рівні до 2%).

У 2009 році фактичний обсяг ВВП значно скоротився при одночасному збільшенні грошової маси та дефіциту зведеного бюджету. В той же час дані отримані на основі моделі говорять про те, що в цей період мала зберігатися тенденція до зростання номінального ВВП.

Це пояснюється тим, що у 2009 році відбулося різке збільшення грошової маси (на 28% або у 1,28 рази у порівнянні з 2008 роком) та значне збільшення дефіциту зведеного бюджету (з 1,5% в 2008 до 4% в 2009 році). Внаслідок цього замість прогнозованого збільшення ВВП спостерігалось його скорочення, що говорить про обернену дію інструментів.

У 2010 році економіка почала поступово повертатися до стабільного розвитку, тому фактичні дані та дані, отримані на основі моделювання, співпадають. Отже, при збереженні тенденції до подальшого скорочення дефіциту бюджету та поступового росту грошової маси можна говорити про подальше збільшення ВВП у 2011 році, а, отже, і про стабілізацію макроекономічної ситуації за допомогою основних інструментів грошово-кредитної та фіскальної політики.

Особливістю національної економіки та практика державного управління свідчить про те, що оптимальною комбінацією для забезпечення економічного зростання в Україні є проведення поміркованої фіскальної політики (збалансований бюджет без прихованого дефіциту) разом із експансивною монетарною політикою для стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання. Позитивний вплив грошово-кредитної політики на макроекономічні процеси є можливим при проведенні «здорової» фіскальної політики та утримання рівня дефіциту бюджету та джерел його фінансування в економічно безпечних межах. При координації грошово-кредитної та фіскальної політики також необхідно враховувати їх взаємодію та вплив у сферах податкової політики, політики видатків та боргової політики [5; 57-58].

Механізм координації грошово-кредитної та фіскальної політики в Україні лише формується, багато організаційно-інституційних аспектів є нерегульованими. Існує також проблема часової координації фіскальної та монетарної політики, а також характерна неадекватність макроекономічних прогнозів Уряду і наявність значного прихованого дефіциту бюджету країни. Також існує проблема недосконалості управління та прогнозування руху коштів на Єдиному казначейському рахунку Уряду, що розміщений в НБУ.

Тому для досягнення ефективної взаємодії фіскальної та грошово-кредитної політики необхідним є створення механізму координації діяльності НБУ, Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Комітету Верховної Ради з питань бюджету, на всіх етапах

формування і реалізації економічної політики держави [6; 225].

Таким чином, у подальших дослідженнях доцільним є вирішення наступних завдань:

- дослідження впливу поєднання різних типів грошово-кредитної і фіскальної політики на економічний розвиток в Україні в минулому та визначення їх найбільш ефективної комбінації;

- розробка процедури встановлення та погодження цілей обох політик таким чином, щоб уникнути протиріч між ними;

- узгодження дій в процесі реалізації фіскальної і грошово-кредитної політики, оскільки їх інтереси перетинаються саме на фінансовому ринку, і дії чи інструменти регулювання однієї з політик можуть впливати на реалізацію іншої політики.

ВИСНОВОК

Вплив фіскальної та грошово-кредитної політики на макроекономічні процеси є дуже значним. Невдала комбінація цих політик здатна порушити макроекономічну стабільність, а, отже, і погіршити умови для економічного розвитку країни. Крім того, варто враховувати, що коли економіка знаходиться в кризовому стані, регулювання виключно грошової маси та дефіциту бюджету є недостатнім. Тому актуальним є використання інших інструментів монетарної та фіскальної політики.

Крім того, зв'язок монетарного чинника (грошової маси) і ВВП може бути зворотним внаслідок зростання пропозиції грошей у відповідь збільшення попиту на них через зростання ВВП за рахунок інших факторів. Адекватне економічному зростанню збіль-

шення грошової маси в обігу є необхідною умовою такого зростання.

Також важливим є визначення критично допустимого рівня дефіциту, та визначення джерел його фінансування, оскільки емісійне фінансування дефіциту бюджету, як правило, має негативні економічні наслідки.

Література

- [1] Вдосконалення координації грошово-кредитної та фіскальної політики: Інформаційно-аналітичні матеріали / За редакцією д.е.н. В.І. Міщенко, к.е.н. О.І.Кіреєва і к.е.н. М.М. Шаповалової – Київ : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 96с.
- [2] Основні засади грошово-кредитної політики на 2011 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.rada.gov.ua.
- [3] Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями бюджетної політики на 2011 рік» №2318-VI від 4.06.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.rada.gov.ua.
- [4] Жак О. П. Координація грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики на стадії їх розробки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/1449/1/Jacques_1_2005.pdf.
- [5] Андрущак Є. М., Хар В. С. Організаційно-економічні аспекти координації грошово-кредитної та фіскальної політики в Україні. – Економіка і бізнес № 2.- 2010.- С. 55 – 61.
- [6] Лагутін В.Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці: монографія/ В.Д. Лагутін. – К.: КНТЕУ, 2007. – 247 с.